

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN**MEDEDELINGEN VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN**

Maatschappij zonder winstbejag

Secretariaat van de Bond :
L. VERLODT, Zalmstraat, 69, Gent.
Alle stortingen te doen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.

Redactie van Oostvl. Zanten :
F. VAN ES,
Désiré De Wolfstr., 3, Aalst.
J. VERMEULEN & J. BOES.

Bedevaartvaantjes te Aalst.

De stad Aalst mag er fier op gaan vijf bedevaartvaantjes te tellen. De inwoners echter hebben waarschijnlijk zelf veel bedevaarten ondernomen; vroeger immers bestond de gewoonte, dat als straf voorgeschreven werd het te voet afleggen van een verre bedevaart. De Potter en Broeckaert, in hun geschiedenis van de stad, verklaren en bewijzen, dat de lijst der pelgrimages naar vreemde plaatsen waartoe de schepenen de schuldigen konden veroordelen, 181 heiligdommen bedroeg. Dit getal is een der hoogste voor de Vlaamse gewesten bekend, vermits de lijst van Gent 187 en deze van Dendermonde slechts 134 heiligdommen vermeldt⁽¹⁾.

Drie vlaggetjes vertonen de traditionele vorm, nl. de rechthoekige driehoek : dit van St. Elooi, dat van O. L. Vrouw ter Druiven en dat van de H. Man Job. De andere twee werden in een andere zin opgevat en vertonen de vorm van een gelijkbenige driehoek.

Chronologische volgorde :

- St. Elooi.
- H. Man Job.
- O. L. Vrouw ter Druiven.
- O. L. Vrouw van Lourdes.
- H. Christophorus.

(1) De Potter en Broeckaert, Geschiedenis der Stad Aalst. Eerste deel, blz. 328.

1. ST. ELOOI.

Beschrijving van het bedevaartvaantje.

Het bedevaartvlaggetje vertoont, van rechts naar links, het altaar van St. Elooi, in de Sint-Martinuskerk. Het beeld van de heilige is geplaatst in een nis met rondboog en stelt hem voor als een bisschop in vol ornaat. Met de opgeheven rechterhand is de heilige aan het zegenen; in de linker houdt hij een gekroonde hamer. Aan de voet van het beeld bevindt zich een kleine relikwiekast. Aan beide zijden van het beeld gedreven kandelaars, waarop de kaarsen branden. Op het antependium, in 't midden, een met vlammen omstraalde cirkel, waarop de ineengestremgelde naamletters S.E. Links van de altaarnis het gekroonde wapenschild van Aalst, dat langs beide zijden als met wuivende palmen is omgeven.

Helemaal links, in de tip van het vaantje een landschap, waar men een paar kerktorens en huizen in bemerkt. In het midden bevinden zich drie pelgrims. Een landman leidt een paard bij de teugel, een vrouw houdt de rechterarm over de hals van een stier gestrekt, de derde, een bejaarde boer, knielt op de trede van het altaar en houdt hoofd en handen smekend naar de heilige toe gekeerd. Vóór zijn knie ligt, tegen het altaar, een lam met de voorpoten samengebonden.

Onder de rand leest men de tekst : « Men eert tot aelst, St. Eloij aldermeeste voor de sieckte van Peerden Schapen en horen-beesten ».

Koperdruk uit het midden van de XVIIIe eeuw, zonder vermelding van tekenaar of drukker. Hoogte : 173 mm. Breedte : 287 mm.

Eredienst tot Sint Elooi.

St. Elooi werd, weleer, op een bijzondere manier vereerd in de prachtige Sint-Martinuskerk te Aalst.

Het altaar van St. Elooi, patroon van de smeden, bevond zich in de twintigste kapel ter rechterzijde van de ingang, langs de noorderbeuk. Deze bidplaats was met meerdere waardevolle kunststukken versierd o.a. met een altaartafel, die in 1495 door de beeldhouwer Jan van Ronsele vervaardigd en in 1505 door Adriaan Schollaert « gestoffeert » werd. Het gestoelte, waarin drie panelen met geschilderde episoden uit het leven van de heilige voorkwamen, werd in 1473 op kosten van het St. Elooisgilde geplaatst⁽¹⁾.

De nering ofte gilde van de smeden te Aalst bracht in 1654 nieuwe bepalingen in het reglement.

Degene, die in enige tak van de nering (goud-, zilver- en grof-

(1) de Potter en Broeckaert, o.c., derde deel, 1875, blz. 205-206.

smeden, zadelmakers, wapen-, tinnenpot-, riem- en oorijzermakers, schilders, koperslagers, platijnmakers, lantaarn- en kaardenmakers) als meester wil aanvaard en erkend worden, was verplicht tot een leertijd van twee jaar. En..., bij zijn aanvaarding als meester, betaalt de gelukkige man, ten voordele van de kapel en van het alsdan vernieuwde altaar, de som van drie pond groot. Ieder meester betaalde jaarlijks op het feest van St. Elooi, met hetzelfde doel, zes stuivers⁽²⁾.

In het stadsarchief te Aalst bestaan een paar gegevens nopens het vlaggetje van St. Elooi, dat sinds lang verdwenen en vergeten blijkt te zijn. In de rekening van 1770 treft men volgende aanduiding :

«item betaelt aan jacobus ducaju Boeckdrucker tot Dendermonde over Leveringe van vaentjens bij twee quitt^{en} tot 15 gulden - 12 stuivers.»

In hetzelfde jaar werden 1500 boekjes gedrukt met de beschrijving van het leven van de patroon der smeden.

« item betaelt aen judocus d'herdt Boeckdrucker alhier over het drucken van 1500 Boecksken behelsende het leven van St. Eloij 46 gulden 17 stuivers. »

In een rekening van 1787 wordt het aantal bestelde vaantjes opgegeven.

« Betaelt bij quitt^{en} van 3 Dito (october, n. v. d. s.) over Leveringe van 400 vaentjes van St. Eloy tot 3 gulden 10 oorden. »⁽³⁾

2. H. MAN JOB.

Beschrijving van het vaantje.

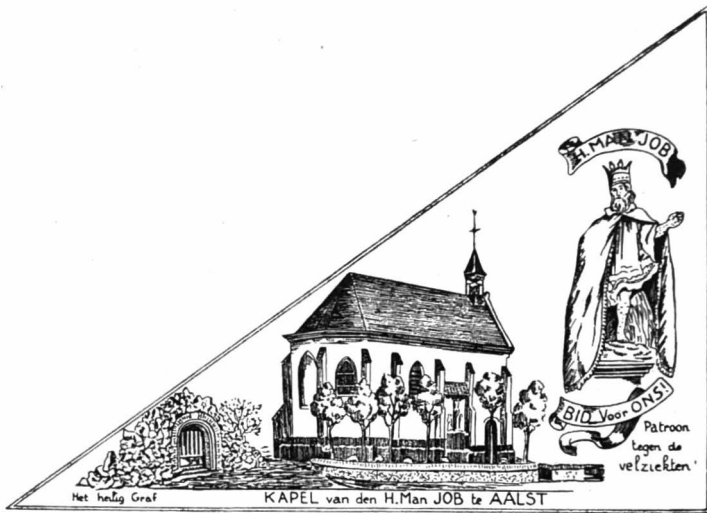
Op het bedevaartvlaggetje krijgen wij, van rechts naar links, achtereenvolgens eerst aan de rechterzijde, het beeld van de H. Man Job, met een kroon op het hoofd. Over de ganse rechterhelft van zijn lichaam hangt het ene deel van een zware mantel; met de linkerhand heeft hij het andere deel opgeheven. Alleen de linker voorarm en dito been zijn zichtbaar en met puisten overdekt. Boven het beeld in een banderol de tekst : H. MAN JOB. Onderaan in een andere banderol : BID VOOR ONS. In de rechthoek, rechts onderaan het beeld : Patroon tegen de velziekten.

In het middendeel de kapel, over gans de breedte langs de straatkant gezien; vóór deze zijgevel bevinden zich zes bomen, twee en vier; in de spatie tussen de twee groepen tegen de kapel-

(2) o. c., tweede deel, blz. 297.

(3) Stadsarchief Aalst. S. A. St. Elooi, nr. VII, 4. Een zeer goed bewaard bedevaartvaantje bevindt zich in het museum te Aalst.

gevel een kalvariekruis onder afdak. Onder de afbeelding de vermelding : KAPEL van den H. Man JOB te AALST.

In de scherpe hoek, helemaal links, een afbeelding van het Heilig Graf, dat achter de kapel werd opgericht; de rondboog van de grafopening is rondom met rotsen en rechts ook met een struik omgeven; onderaan de aanduiding : Het Heilig Graf.

Een dubbele-lijnrand loopt rondom gans het vaantje. Vermelding van de drukker : Aalst, druk.-uitg. J. Van Nuffel-De Gendt, Kerkstraat, 9. Gans in het bruin gedrukt.

Hoogte : 280 mm., Breedte : 450 mm.

Het vaantje is uit papier vervaardigd.

Eredienst tot de H. Man Job.

De eredienst tot de H. Man Job moet zeer oud zijn in de stad van Dirk Martens, want de St.-Jobskapel wordt reeds vermeld in de kronijken van 1429.

Volgens een akte in het Schepenboek van 1497 stichtte Beatrix Vincx een erfelijke rente van 10 schellingen per jaar ten voordele van de kapel, opdat er alle weken door een kapelaan de mis zou gelezen worden⁽⁴⁾.

In 1599 was dit heiligdom uiterst vervallen en zelfs dakloos. In de loop van hetzelfde jaar werd het door Franse soldeniers gedeeltelijk vernield. In 1663 — daarvan getuigt o.m. de gedenksteen, die thans nog bestaat — werd deze bidplaats merkkelijk vergroot.

De bestuurders van de kapel hadden aan de magistraten een ver-

(4) De Potter en Broeckaert, Geschiedenis der Stad Aalst. Derde deel, Gent 1875, blz. 321.

zoekschrift gestuurd voor het bouwen van « een nieuw portael tot vermeerderinghe van deselve capelle... dat tselve portael tot weynich dienst ende cieraat sal verghen midts dat alsdan noch de capelle te seer kleyn sal blijven ende noodzakelijck dient vermeerdert, midts om de nauwheyt en de benauwheydt door de menichte van volcke in de ganginghe telcken kommende de priesters qualijck misse kunnen celebreren ende den meerderen deel van het volck moet onder de locht in den reghen blijven »⁽⁵⁾.

In 1772 werd door de « Broederschap van de H. Moeder Anna » aan de St.-Jobskapel voor de som van 72 gulden een marmeren balustrade afgestaan. Deze balustrade, die tevoren diende voor de afsluiting der kapel van de hierboven vermelde heilige, werd in de kapel bij de ingang onder het dokzaal geplaatst⁽⁶⁾.

Tijdens de Franse revolutie werd de kapel gesloten en te koop gesteld. Ze werd, op voorwaarde dat ze moest afgebroken worden, door zekere Jan Leunekens aangekocht. Die afbraak ging echter niet door. De heropening van de kapel greep plaats in 1805. Op één der balken van het torentje kan men nu nog lezen : « Hersteld in 1806 ». Het klokje zelf dagtekent van 1710.

De St.-Jobskapel hoorde vervolgens toe aan de graaf Dumonceau uit Brussel, maar werd in 1927 eigendom van de St.-Martinuskerk te Aalst.

In het jaar 1927 werden belangrijke herstellingswerken uitgevoerd, vooral aan het dak en de toren. De beplanting rondom de kapel en het bouwen van de H. Grafkapel geschiedde in April 1936, op initiatief van E.H. Duerinck. De beelden voor het heiligdom werden geleverd door het huis Parentani uit Brussel.

Het doek, vooraan in de kapel, boven het altaar, was intussen zeer onduidelijk geworden, maar werd gerestaureerd door E. P. J. Baptist, O. C., in Juni 1944.

Over het ontstaan van de confrerie ofte « Broederschap van den H. Man Job » kon totnogtoe niets worden teruggevonden. Af en toe, na een vervalperiode, werd ze opnieuw opgericht, vooral wanneer geldnood dreigde. In Maart 1952 kende de confrerie weder een opbloei, onder impuls van E.H. J. Houtman, onderpastoor. Het aantal leden bedraagt thans meer dan 500. Men betaalt een jaarlijkse bijdrage van 10 fr. Er wordt voor ieder lid, na zijn dood, een H. Mis opgedragen en op 18 Mei een H. Mis voor al de overlederen leden van de confrerie.

Er bestond gedurende lange tijd een bijzondere verering van deze broederschap voor Onze Lieve Vrouw ter Druiven.

Wanneer pelgrims terugkeerden van St. Jacob van Compostella:

(5) o. c. blz. 322.

(6) o. c. blz. 325.

of van Rome, dan gingen de leden van de confrerie hen tegemoet tot aan de stadspoort en vergezelden hen, samen met de geestelijkheid, naar de kapel van O. L. V. ter Druiven. Daar werd dan een lofzang ter ere van O. L. V. en het Te Deum aangeheven.

Vroeger kon men zich in de kapel zilveren en loden medailles aanschaffen; de laatste levering daarvan zou voorkomen in 1665. Misschien is dit gebruik daarna uitgestorven⁽⁷⁾.

Thans kan men er kleine medailles verkrijgen, de litanie, die de kerkelijke goedkeuring draagt van 1851: « Vidi, in St. Nikolai (Waecsioe), 7 Aprilis 1851. P. Willems, Can. », en het vaantje, dat hierboven beschreven werd.

Het vaantje werd gedrukt in Mei 1936, naar een pentekening van de kunstenaar Kesteleyn⁽⁸⁾..

De beroemde begankenis van 10 tot 18 Mei brengt zeer veel vereerders naar het heiligdom van St. Job, maar het ganse jaar door koinen er vrome lieden, die geplaagd worden door zweren⁽⁹⁾-(10).

3. ONZE LIEVE VROUW VAN DE WERF OF TER DRUIVEN

Van dit bedevaartvlaggetje bestaan twee types.

Beschrijving.

Eerste type: Van rechts naar links, in de hoek bovenaan bevindt zich een sierlijk gekleede O. L. Vrouw, met een kroon

(7) o.c. blz. 325.

(8) Een zelfde vlaggetje in het groen gedrukt, bevindt zich in de uiterst indrukwekkende verzameling van de heer Festracts-Suetens, Berchem-Antwerpen. Vanwaar dit « groen » vlaggetje komt, blijft een heel raadsel, vermits de vaantjes van de H. Man Job tot op heden slechts éénmaal in een grote oplage gedrukt zijn geworden. Wanneer men volledigheid wil nastreven in een artikel of studie nopens bedevaartvlaggetjes, is men haast gedwongen de verzameling te raadplegen van dhr. Festracts, die mij bereidwillig inlichtingen bezorgde betreffende talrijke bedevaartvaantjes.

(9) Meerdere gegevens werden mij verstrekt door E.H. J. Houtman, Onderpastoor St. Martinus, te Aalst.

(10) *Nota der Redactie*. — Men bedevaart ook naar St. Job « om patiëntie », d.i. men roept hem aan om geduld te hebben bij ziekte of tegenslag.

op het hoofd, dat met een stralenkrans is omgeven. In de rechterhand houdt ze het Kind Jezus, dat een koningskroon draagt en een mantel, wijd opengespreid langs de rechterkant, smal langs de linkerkant. Ook het hoofd van het Kindje Jezus is met een stralenkrans omgeven. In de linkerhand klemt de H. Maagd een scepter, terwijl aan haar mouw een rozenkrans hangt, waarvan het kruis tot aan de benedenrand van het kleed reikt. Wolken omgeven deze groep; onderaan is een rank met twee druiventrossen getekend, en in een banderol dit opschrift: O. L. VROUW TER DRUIVEN BID VOOR ONS!

In het midden van het vaantje, de kapel, waarvan we de voorgevel, het open klokkentorentje en de linkerzijkant bemerken. Onder de twee ruime vensters van de zijgevel ziet men een langwerpige uitspringend gebouw, met drie kleine vensters en daarnaast, in de vorm van een halve cirkel, een trapmantel met kegelvormig dak, dat bijna tot aan de dakgoot van de kapel raakt. Links van de kapel, vier bedevaarders, twee ervan, de voorste bidden de rozenkrans en zijn geknield; de twee andere, achter hen, staan recht en houden een brandende kaars in de rechterhand. Achter deze groep een uitgestrekt water,⁽¹⁾ waarop drie zeilboten dobberen.

Steendruk, blauwe kleur, met kader; onder de aanroeping van Onze Lieve Vrouw, de vermelding: Tekening van PETRUS VAN NUFFEL, en lager nog: Aalst, boekhandel, J. Van Nuffel-De Gendt.

Hoogte: 210 mm., Basis: 347 mm.

Tweede type: Zelfde druk als de voorgaande; alleen de vermelding: Tekening van PETRUS VAN NUFFEL» werd weggelaten.

Het vaantje — van beider type — is in papier.

Oorsprong van de bedevaart.

Onze Lieve Vrouw wordt op meerdere plaatsen aangeropen in de stad van Dirk Martens, o.a. als O. L. Vrouw ter Linden, O. L. Vrouw van Meuleschette, O. L. Vrouw van Duffel of van Goeden Wil, maar de eredienst van O. L. Vrouw van de Werf moet zonder twijfel als de oudste worden beschouwd.

In 681 werd de ganse vallei van de Dender door een afgrijselijke overstroming geteisterd en ook de opkomende stad Aalst was met de ondergang bedreigd. De inwoners, die weinig tijd tevoren door de H. Amandus bekeerd waren tot het christelijk geloof, wendden zich met de vurigste bede tot de H. Moeder; op zeker ogenblik

(11) Zou die waterplas niet de overstromde Dender voorstellen, hetzij de initiale overstroming van 681, waarna de eerste kapel tot stand kwam; ofwel die van 1362, waarna de kapel heropgebouwd werd? (Nota van de Redactie. J. V.)

bemerkten ze op het water een groene wijngaardstruik met druiven, die aan de Werf of kaai terecht kwam. En tot hun ontzettende verbazing ontdekten ze tussen de takken een beeld van de H. Maagd. Volgens de overlevering vloeiden tranen van medelijden uit de ogen van het beeld, om al de ellende, die de ongelukkigen moesten verduren. Vanaf het ogenblik echter dat de Aalstenaars het beeld hadden vastgenomen, steeg het water niet meer; integendeel, het trok weldra weg om binnen de vroegere oevers van de rivier gewoon verder te vloeien.

Bij het vernemen van dit wonder spoedde de H. Amandus zich naar Aalst en spoorde de inwoners aan om hun erkentelijkheid tegenover Onze Lieve Vrouw metterdaad te betuigen; aldus werd een kapel opgericht, op de plaats zelf waar het beeld was aangedreven.

Het beeld werd erin geplaatst en gedurende een tijdruimte van ongeveer twee eeuwen werd het op deze plaats vereerd.

In de IXe eeuw werd de kapel, zoals talrijke andere kerken, kloosters en burchten, in brand gestoken. Naar het schijnt, zouden, pas vierhonderd jaar nadien, na de gruwelijke overstroming van 1362, vrome lieden het plan opgevat hebben het heiligdom herop te bouwen. Bij die gelegenheid verleende Zijne Heil. Paus Urbanus V een jubileumaflaat en voor eeuwig een volle aflaat aan de bedevaarders.

In 1781 was de kapel bouwvallig geworden; de godsvrucht tot O. L. Vrouw ter Druiven was intussen toch niet verminderd, want vele offergiften werden samengebracht om het jaar nadien een nieuwe kapel op te richten. Vooral schippers en graanlossers betuigden hun eerbied voor O. L. Vrouw ter Werf; tussen de offergaven trof men menig zilveren schipke aan. Bij het herbouwen werd dan ook boven op de voorgevel een verguld schipje geplaatst; hetgeen echter op het bedevaartvaantje niet weergegeven werd.

Tijdens de Franse revolutie verborgen gelovigen het beeld en de offergiften. De kapel werd gesloten, maar naderhand op keizerlijk bevel van 17 April 1804 heropend.

Op 5 Oogst 1805 werd het beeld met veel praal en pracht teruggebracht. Zijne Hoogw. Mgr. Fallot de Beaumont, bisschop van Gent, duidde de 25ste Maart, dag van O. L. Vrouw Boodschap, aan als de voornaamste feestdag voor de kapel.

Op 8 November 1823 verleende Z. Heil. Paus Leo XII voor eeuwig een volle aflaat, onder de gewone voorwaarden voor al degenen, die, op de voormelde feestdag, de kapel van O. L. Vrouw ter Druiven of de St.-Maartenskerk te Aalst zouden bezoeken.

Sinds het begin van de 19e eeuw werd het beeld van O. L. Vrouw

ter Druiven rondgedragen in de jaarlijkse processie van O. L. V. Hemelvaart.

De « Schipperskapel » — want zo heet in de volksmond ook de Kapel van de O. L. Vrouw ter Druiven — was beroemd voor bedevaarders, die een tocht ondernamen naar St. Jacob van Compostella of naar Rome. Zie de nota bij het vaantje van St. Job.

In 1849 werd de kapel voorzien van een kruisweg en op 2 Oogst 1863 vierde men, met veel luister en met een merkwaardige godsdienstige stoet het 500-jarig jubelfeest, sedert de heropbouw van 1363.

In 1423 en 1468 werden de statuten van de nering der schippers vernieuwd en telkens luidde de bepaling, dat het nieuw-aanvaarde lid de som moest betalen van 10 pond parisis, waarvan 4 pond voor de vorst en 40 schellingen ten profijte van de Werfkapel.

Eeuwen geleden werd de kapel niet gespaard door verwoestende natuurelementen. Thans heeft het oorlogsgeweld het gebouw totaal vernield, tijdens het bombardement van de stad Aalst, in de nacht van 17 op 18 Mei 1940.

In het huis van de heer Ph. De Paepe, Molenstraat, werden veel kostbare documenten en ook de voorraad vaantjes terzelfdertijd vernietigd. De heer De Paepe, secretaris van de confrerie van O. L. Vrouw ter Druiven, samen met enkele andere bevoegde personen, liet intussen aan de hand van foto's en beschrijvingen, een nieuw beeld vervaardigen, dat geplaatst werd in de Sint-Martinuskerk.

Er worden plannen gemaakt om de O. L. Vrouwekapel te herbouwen. Laten we hopen, dat ze dra schitterend uitgevoerd worden.

BIBLIOGRAPHIE

- P. de Sutter. — Kort omstandig verhael over het vermaard beeld en kapel van O. L. Vrouw van de Werf, anders genaamd ten Druiven. Aalst, 1863. 56 blz.
H. Harou. — O. L. Vrouw ter Druiven, *Ons Volksleven*, 2° jg. (1890), blz. 123.
H. Harou. — O. L. Vrouw van de Werf, *sage*. *Volkskunde*, 7° jg. (1894), blz. 83-84.
P. Van Nuffel. — *Gedenkboek der feesten van O. L. Vrouw ter Druiven*. Aalst, 1913.
P. Van Nuffel. — *Van den oorsprong der Werfkapel*. Aalst, 1917.
F. De Potter en Broeckaert. — *Geschiedenis der Stad Aalst*, tweede deel, blz. 334 derde deel, blz. 320.
R. P. Schoutens. — *Maria's Vlaanderen. Oost-Vlaanderen*. Aalst 1903.

4. O. L. VROUW VAN LOURDES.

Beschrijving van het bedevaartvlaggetje.

Dit bedevaartvlaggetje, waarvan twee types bestaan, is gelijkbenig, hoogte : 190 mm., breedte : 350 mm.

Eerste type: Rondom gans het vaantje loopt een brede rand van 12 mm. Naast de zijde van de basis krijgen we een rechthoekige tekening van 95 mm. × 105 mm., waarop O. L. Vrouw van Lourdes in de grot van Mijlbeek betrekkelijk natuurgetrouw, op schaal natuurlijk, wordt weergegeven. Op de

achtergrond zien we de grot met het beeld van O. L. Vrouw; rondom staan bomen, links en rechts bemerkt men de ijzeren afsluiting; vóór de grot bevinden zich twee rijen banken. Onder de tekening volgende tekst : GROT VAN MIJLBEEK, daaronder : 1888-1938. In de scherpe hoek leest men : O. L. Vrouw van LOURDES, bid voor ons. Druk in het blauw.

Het vaantje is uit stof, linnen, vervaardigd.

Het tweede type is gelijk aan het hierboven beschrevene; slechts de data 1888-1938 zijn weggelaten.

De Grot van Mijlbeek.

De grot van Mijlbeek, waar O. L. Vrouw van Lourdes vereerd wordt, werd gewijd en opengesteld op 1 Mei 1888. Van het begin af kwamen lieden uit de buurt er gaarne bidden. Vooral tijdens de Meimaand kwamen en komen nog velen uit de stad Aalst er O. L. Vrouw vereren en aanroepen.

Tijdens de zomer wordt er regelmatig elke Zaterdag de H. Mis gelezen. Vooral vele scholen richten tijdens de Meimaand een bedevaart in naar de grot van Mijlbeek.

In de grot hangen talrijke ex-voto's en gedenkplaatjes als wijgeschenken en dankbetuigingen voor verkregen gunsten.

De eerste wit-blauwe vlaggetjes werden verspreid tijdens het jubileumjaar 1938.

De grot zelf, parochie O. L. Vrouw, staat op het grondgebied van het buitengoed van het Sint-Jozefcollege der Paters Jezuïeten⁽¹²⁾.

5. ST. KRISTOFFEL.

Oorsprong van de bedevaart.

In 1948 werd, op initiatief van P. Olivier, Gardiaan van het Capucienenklooster te Aalst, het gilde van St. Christoffel tot stand gebracht. Herhaaldelijk immers kwamen er autovoerders in het Capucienenklooster aanbellen, opdat een pater hun wagen zegenen zou, zodat Pater Gardiaan besloot de auto-zegening aldaar plechtig in te richten.

Aldus werd het gilde in het leven geroepen en vlug telde men 335 leden; met de goedkeuring van Z. Hoogw. Exc. Mgr. de Bisschop van Gent werd het gilde in 1949 een confrerie ofte broederschap. De akte vermeldt 6 Mei 1949.

De auto-zegening grijpt thans elk jaar plaats de laatste Zondag van Juni na de plechtige H. Mis, om 10 uur. In het Capucienenklooster bezit men een merkwaardige relikwie van de H. Kristoffel.

(12) Inlichtingen verstrekt door E.P. A. van Steenberge, S.J.

Beschrijving van het vaantje.

In 1949 werd voor de eerste maal, nogmaals op initiatief van P. Olivier, Gardiaan, een bedevaartvlaggetje verspreid.

Van dit bedevaartvaantje bestaan reeds twee types, dit van 1949 en dat van 1952.

Eerste type: In een cirkel van negen centimeter doorsnede zijn drie thema's samengebracht: links bovenaan het beeld van St. Kristoffel, met wapperende mantel; op de rechterschouder draagt hij het Kind Jezus, dat een wereldbol met het kruis getopt, boven het hoofd van de heilige vasthoudt. In de linkerhand houdt deze laatste een knoestige stok. Rechts, bovenaan, de kerk van de Paters Capucienen van terzijde gezien. Onderaan, een langwerpige wagen.

In een brede strook, drie centimeter hoog, op 14 centimeter lang, staat de tekst:

Gilde van St. Christoffel.

Capucijnenklooster. Aalst.

Het vaantje heeft de vorm van een gelijkbenige driehoek en is uit linnen vervaardigd. Basis: 150 mm., hoogte: 300 mm.

Beelden en tekst zijn in het blauw gedrukt. Boven- en onderaan is er over gans de lengte een strook in oranje kleur.

Geen vermelding van drukker. Oplage: 1000 ex.

Tweede type: In een cirkel van tien centimeter doorsnede treft men dezelfde schikking aan als in type nummer één, maar ditmaal in vierkleurendruk. Het beeld van Sint Kristoffel langs de linkerzijde is de getrouwe weergave van het beeld, dat zich in de kerk bevindt.

Rechts de kerk van de Capucienen, gans langs de zijde zichtbaar en tevens de omheining. Op de voorgrond een lage, langwerpige wagen.

Rechts van de cirkel over een strook van 4,5 cm. op 12 cent. krijgt men de tekst:

Gilde van St. Christoffel

Capucijnenklooster, Aalst.

Boven- en onderaan, een lange strook ditmaal in groene kleur. Ook dit vaantje heeft als vorm een gelijkbenige driehoek en is in linnen vervaardigd. Basis: 175 mm., hoogte: 320 mm.

In de cirkel onderaan de vermelding: D. A. B.

Oplage: 1000 ex.

Dit vlaggetje werd voor de eerste maal verspreid in 1952.

Het aantal leden van de confrerie bedraagt thans ongeveer 700.

Renaat VAN DER LINDEN.

Gentse Straatstielen.⁽¹⁾

Eigenlijk is het woord « stiel » niet al te best gebruikt, daar er hier feitelijk spraak is van de vele mensen, die langs de straten van onze goede stede Gent hun brood verdienen of verdienden (En dan nog in vele gevallen slechts gedeeltelijk) en die dus deel uitmaken van haar eigenaardig, folkloristisch uitzicht. 't Is veeleer dikwijls maar een loutere bezigheid, waarover het gaat; soms is het een kleine bron van inkomsten.

Verwonderd is men toch, als men een overzicht neemt van dergelijke bedrijvigheid, over het oneindig aantal personen, die er bij betrokken zijn.

't Best is dan, zo goed of zo kwaad het kan, een rangschikking te zoeken en aldus enigszins wat methodisch werk te leveren; door o.a. aan te duiden, welke bestemming die straatstielen hebben.

Zo zijn er stielen (1) die tot doel hebben iets aangenaams aan de medeburgers te verschaffen, of (2) andere mensen te helpen; of (3) die beogen voor het huisgezin of de opschik dienstig te zijn, andere (4) die de voeding op 't oog hebben en eindelijk (5) ook zij die voor de huisverwarming of « de branding » zorgen.

Aldus kom ik tot een vijftal minder of meer grote groepen, die nu om de beurt zullen behandeld worden en waarvan de beoefenaars, zowat een 85, als in een défilé zullen opmarcheren.

I. — ZIJ DIE VERSCHAFFING VAN VERMAAK BEOGEN.

Voor **vermaak** werden volgende stielen opgetekend :

1. — De verkopers of verkoopsters van gekleurde ballonnetjes (in baudruche of goudvlies). Deze ballonnetjes zijn in een groot aantal aan een stok gebonden en vormen plezierige en kleurrijke, grillig op-en-neer deinende en zwevende, ijle en lichte kluwens. Men ziet ze vooral verschijnen ter gelegenheid van kermissen. De ballonnetjes worden — de verkopers kennen hun jonge klanten — onder de neus van de kinders gebracht; die dan bij vader of moeder aandringen (een euphemisme voor « zagen ») om zo'n dingetje te bekomen en die heel wat genoeg smaken, als hetgeen hun de ogen uitstak, met een draadje aan de vinger vastgemaakt, links en rechts boven hun hoofd zweeft. Heeft de kleuter 'n « lobal », dan voelt hij zich ermee den koning te rijk.

(1) — Voordracht door wijlen de schrijver gehouden voor de Bond van Oostvlaamse Folkloristen, in de Conferentiezaal van het Stadsarchief, te Gent, op Zondag 18 Maart 1951. Zie ook in dit verband : Oostvl. Zanten, 27e jg. 1952, bl. 121, het artikel van Prof. De Keyser, « Folklorist Frans De Coster, herdacht ».

2. — Evenzoo gaat het met de verkoop van de veelkleurige papieren molentjes, die zovend in de wind, draaien aan het dunne stokje. Met hele reeksen zitten die klepperende molentjes vast in een dikke bundel stro rond een dikke stok gebonden. Met die kleurige stropop wandelt de verkoper of verkoopster rond, en weet evenzeer de begeerlijkheid bij het jonge volkje te doen loskomen als haar zo pas vernoemde collega's met de ballonnetjes.

3. — In mijn kinderjaren, bij 't begin van de zomer, kon men meikevers, « meuleneers », kopen, om die met een draadje aan hun pootje te laten rondvliegen. In kleine « spekkenwinkeltjes » waren ze te verkrijgen of op de openbare weg boden mannen ze aan onder de roep van « **Mulders! Mulders!** ». We waren meer dan gelukkig met een « bakker » of met een « koninkske ».

Thans spelen kinderen minder met meikevers; zodanig dat ik dacht dat ze grotendeels uitgeroeid waren. Om mijn licht op te steken wendde ik mij tot een paar onderwijzers van het platteland, die mij schertsend vroegen : « Wilt ge er een ganse doos hebben ? » 'k Was gesticht!

4. — Dan heeft men nog de mannen, die mekaneke muizekens, vogelkens of andere diertjes aanbieden of een metalen voorwerpje, dat toelaat een stalen plaatje bestendig te doen klappen en dat de eigenschap bezit thuis elkeen zenuwachtig te maken, zoals eens het fluitje van Franklin, dat in zijn omgeving wist te doen.

Wellicht hebt ge ook opgemerkt dat die kerels met een ongeemeen gemak hun waar aanprijzen, maar terzelfdertijd bestendig rondkijken en vlug de plaat poetsen, als een politieagent in 't zicht is, want dikwijls zijn ze niet in het bezit van een leurderskaart.

5. — Wat voorafging is voor wat de kinders betreft; maar de volwassenen worden ook door de beoefenaars van straatambachten bedacht, o.m. als er, op geregelde tijdstippen, met de kermis of de foor, orgeldraaiers of -draaisters op den openbaren weg opdagen. Hun instrument staat op een wagentje, getrokken door een grote hond; naast het orgel blijft er meestal gelegenheid over om de slaapstee van een wichtje te plaatsens. Nu en dan wordt het « dutseke » soms wat op de arm gedragen om, bij het rondgaan met het blikken kroezeken, het medelijden en de vrijgevigheid van de omstaande luisteraars op te wekken. Ge kent het toneeltje!

6. — Vroeger zag men in de stad, dikwijls 's Zondags voormiddag een liedjeszanger in de buurt verschijnen; veelal was 't een gebrekige, die Franse melodieën of romances zong.

Enkele jaren geleden stonden nog aan het voormalig confectie-

huis « New England » (hoek Koe- en Gouvernementstraten) tijdens de Gentse Kermis een drietal zulke liedjeszangers, begeleid door een accordeonspeler hun waar te verkopen; ze zongen er lustig en duchtig op los. En ik hoorde hoe ze « gaze gaven » met « Violetta ».

Liedjeszangers in onze straten komen nog zelden, om niet te zeggen, niet meer voor.

In mijn jeugd stonden de Zondag morgen een paar liedjeszangers op een stoel, op de Vrijdagmarkt, aan 't standbeeld van Jacob van Artevelde. De ene, een schele, was de zanger; de andere begeleidde hem op een krassende viool. Deze laatste gaf ook de verklaring van het drama, van het bezongen ongeluk, of van de liefde-scene, om dan, na verstreken uitleg, weer zijn gezelschap bij te springen en vooral, na 't eindigen van een lied, de gedrukte zangen aan de man te brengen. 'k Heb van tijd tot tijd dit sympathiek koppel beluisterd en ik herinner mij nog hier en daar een vers uit « De liefelijke meid van hierover », of uit « Constantinopel » of nog « G'hebt het zeker wel geproefd aan de dikte van de plas, dat 't een vette soepe was?!... »

De straatzangers op de buitenkermissen komen hier in 't vooropgesteld kader niet te pas.

Orgeldraaiers met hun blikken kroezeken, straatzangers met hun schaalte of enkel met de aangeboden muts, zijn te rangschikken bij de bedelaars.

Liedjeszangers verkopen de gezongen teksten.

7. — Terloops kunnen hier wel, — alhoewel ze niet voor ons vermaak zorgen, maar waar ze anders onderbrengen? — de gepatenteerde schooiers vermeld worden, die er (iedereen weet dat) niet altijd slecht aan toe zijn. Er was er, vóór jaren, één aan de zijingang, kant Seminarie⁽²⁾, van de St.-Baafskerk, die zich elk jaar een villediatuur aan de zeekust kon permitteren. Niet min dan dat! Een andere in de Gebroeders Van de Velde-straat, was regelmatig gezeten op de ijzeren afsluiting rond het vóórtuintje van het hoekhuis Onderbergen. Hij was de bewaker van enkele huizen van de straat, aanvaardde boodschappen en had zich ontpopt als wisselagent. Zijn specialiteit was : aan de koffiehuisbedienden pasmunt te verschaffen. Eens zag ik hem in een open rijtuig in zeer aangenaam gezelschap. Waarom niet, als men goed bij kas is?

8. — Waarschijnlijk zijn er nog wel onder U, die de oude man met zijn grote witte baard gezien hebben, die stond aan 't begin van de Koornmarkt, in de insprong waar nu Sarma is? Hij bevond

(2) — Nu is in die gebouwen de St.-Bavo-inrichting van de Zusters van Liefde gevestigd. In de wandeling gezegd « Het Klein Sint-Bavo ».

zich daar met zijn kanarievogels, die op zijn bevel uit de kooi traden, en een gesloten briefje, dat aan jonge mensen de toekomst moest voorspellen, uit een bakje pikten.

Als beloning voor 't gediensig diertje : een kanariezaadje. « Un bifteck pour Garibaldi! » zei de man.

9. — Regelmatig, op de dagen dat de vuilnisbakken aan de deur staan, komen mannen, meestal oude ventjes, in de afval snuisteren en ze vinden toch altijd iets dat voor hen waarde schijnt te hebben. Rich. de Cneudt heeft daar een gedicht over gemaakt : « De Vuilbakscharters ».

10. — Zo gaat ook een slordige, in lompen gehulde vrouw — onooglijk is ze! — langs de straten en verzamelt oud papier, dat ze dan in grote zakken op haar rug meesjouwt⁽³⁾.

II. — ZIJ DIE HULP VERSCHAFFEN.

Een tweede groep brengt ons bij degenen, die een of andere hulp aan hun medemens zoeken te verschaffen.

1. — Onder degenen, die vooral hulp bedoelen te verschaffen en diensten te bewijzen, moeten we onder meer de mannen rekenen, die, b.v.b. in de gebuurten zulke bezigheid beoefenen en dikwijls « bode » of « knape » van de buurt of van de dekenij genoemd worden.

Ze komen of kwamen gewoonlijk een overlijden of een zielmis melden; wat « manen » werd genoemd. Dit bracht een kleinigheid op, natuurlijk niet voldoende om ervan te leven.

2. — Dit was ook het geval voor de lantaarnaanstekers en voor de « opkloppers » in de volkswijken. Zelfaanstekende lichtapparaten schakelden de eersten uit, de tweeden werden overbodig door wijziging in de sociale toestanden.

De opkloppers, dikwijls in samenwerking met de nachtwakers, beoefenden een noodzakelijke dienst in de tijd van de vroege en lange werkuren. Te 4 uur, te 5 uur moesten de fabriekarbeiders uit hun strobak, en de wekker of « réveil » was toen nog onbekend. Om toch wat rustig te kunnen slapen, onbekommerd om het uur van opstaan, werd de nachtwaker of opklopper aangesproken, die

(3) — Alhoewel deze laatste twee, onder nummers 9 en 10 vermelde « stielen » niet onder de classificatie I (vermaak bezorgen) thuis horen en zij, samen met de in de classificatie III (diensten bewijzen) onder nr 18 vermelde voddenrapers, onder een aparte rubriek, « Zij die voor het hergebruik of voor de recuperatie zorgen » beter zouden: thuishoren, hebben wij het oirbaar geacht de oorspronkelijke door de schrijver gebruikte volgorde te eerbiedigen. (Nota van de Redactie.)

In verband met recuperaties (of met «branding») zouden ook mogen worden vermeld, de « *Schrabielendzusters* » van tijdens den oorlog 1940-45, die op zo menig « stort » of vuilnisbelt werkzaam waren en die of voor aanvulling van hun eigen huisbrand werkten, ofwel het opgezifte als « klein koolkens » wisten te verhandelen. (J. V.)

voor zijn dagelijks optreden wekelijks enige centen ontving; dat was 't **klopgeld**.

Voor 't gemak werd op de deur met krijt een groot cijfer geschreven, dat 't uur van 't opkloppen aangaf; er werd daarbij bedongen dat men van binnenshuis uit, als antwoord op 't geklop, moest horen roepen.

Maar 't ventje dat gans alleen een klein huizeken bewoonde en dat van uit het vensterken boven zijn deur, het cijfer 6 had geschreven, was zeer verwonderd slechts om 9 uur te worden gewekt; hij had namelijk vergeten het cijfer omgekeerd te schrijven en, van beneden in de straat gezien, werd die 6 natuurlijk een 9.

Het geklingel of gebrom van de wekker op 't uurwerk en de regeling der werkuren hebben de opklopers doen verdwijnen.

3. — De lantaarnaansteker verloor zijn baantje sedert het invoeren van automatische, de zelfaanstekende gaslantaarnen en later van de elektrische verlichting.

Dikwijls oefende de lantaarnaansteker daarnaast 't bedrijf uit van schoenlapper.

Knape van de buurt, lantaarnaansteker 's avonds, schoenlapper tussendoor... het cumuleren is dus geen uitvinding van de tegenwoordige tijd...

4. — De aanplakker van affiches heeft met de dag een bestendige post, gezien de uitbreiding van de publiciteit, waartoe afzonderlijke inrichtingen tot stand zijn gekomen en waarvoor huisgevels worden afgehuurd. Dat het er bij de aanplakkers in de beroerde verkiezingsweken, niet altijd rustig toegaat, weten we; want tweegevechten met de papborstel als wapen om de politieke overtuiging kracht bij te zetten zijn niet uitgesloten. De grote houten berden thans bij dergelijke gelegenheden langs de straat opgesteld, met voorbehouden plaats voor elke strijdende partij, deden in dit beperkt gebied vrede op aarde dalen.

5. — Hier mogen ook in dit verband vermeld worden de personen, die met inschrijvingslijsten allerhande rondgaan en daarvoor een zeker procent opstrijken; alhoewel er ook zijn, die volledig onbaatzuchtig zich ten dienste van liefdadige werken stellen.

6. — Op sommige tijdstippen komen ook de mannen te voorschijn, die kalenders of almanakken te koop aanbieden en die, tussen haakjes gezegd, zeer dikwijls lichtjes overdrijven door in 't begin van 't kalenderjaar, reeds voor 't volgende jaar op onze welwillendheid aanspraak te komen maken.

III. — ZIJ DIE LEUREN MET HUISHOUD- EN OPSCHIKARTIKELEN

Wat te zeggen van degenen, die er als de pink bij zijn om met onmisbare dingen voor **huishouding en opschik** aan te bellen?

1. — Daar hadt ge al eerst vroeger de man, die met een groot pak ruiten, op een houten raamstel, een rasteel, vastgebonden en op zijn schouder gedragen, nu en dan door de straat kwam getreden; hij riep : « **Ruitekoko!** ».

2. — Nog niet gans verdwenen is het krijsend, ratelend gerucht van de scharen- en messenslijper, de « scheresliep », die op bepaalde dagen in de buurt komt en zijn aanwezigheid meldt door op zijn slijpsteen een oude zeis aan te zetten, dat de gensters er van weg spatten. Eén van de meest typische geruchten in het straatbedrijf!

3. — Minder talrijk zijn nog degenen, die komen vragen om uw koffiemolen te mogen aanscherpen, omdat er daar ook al de concurrentie of de mededinging is tussengekomen van magazijnen of winkels, die zich gelasten « gratis voor niet » de bonen fijn te malen.

De Arabieren stampen de koffiebonen in een vijzel of mortier tot fijn poeder, maar in onze zenuwachtige tijd zouden wij zoveel geduld niet hebben, voor hun echter heeft tijd nog geen waarde; overigens houden ze bij hoog en laag staan, dat hun koffiedrank beter is dan de onze.

4. — Sedert de stijging der lonen, kan de ambachtsman zich bezwaarlijk nog bezighouden met jonge gasten hun stiel aan te leren; vroeger deden alsdan die gasten ook dienst als boodschappers. Aldus waren er ook, bij modewerksters, klermaaksters of in magazijnen, jongens of meisjes of ook wel zeer oude mensen, die de commissies deden; 't waren de zogenaamde « uitlopers » of « uitloopsteriggen », of « uitdragers » of « commissiedoeners ».

5. — Slechts alleen voor vleeshouwers en voor slachters hebben nog eenig nut of waarde de diensten van de **zagenverstellers**, meestal oude ventjes, die de zagen komen scherpen en die ervan handig de tanden eenigszins uit de lijn weten te krommen.

6. — Tot een werkelijke zeldzaamheid behoren nu de personen, die komen vragen of er geen lepels of vorken te vertinnen zijn of zich aanbieden om allerlei blikken schotels te verstellen. Ze kondigden zich vroeger aan met de roep : « **Lepelgiet!** ». 't Waren meest de vrouwen, die zich gelastten met het ophalen der voorwerpen aan de huisdeuren, terwijl de man op een afgelegen hoek, op

een pleintje of in een gesloopt huis reeds bezig was met zijn vuurken aan te blazen om het tin er op te smelten.

Gerei in gegalvaniseerd of geëmailleerd ijzer en staal is thans in grote hoeveelheid voorhanden; het heeft het blikwerk verdrongen. De blikslagers zijn minder in getal dan vroeger en als er iets te lassen of te solderen valt, wendt men zich tot de loodgieter.

7. — Voor de reparatie van paraplu's was er, eertijds, ook al uitkomst in het straatbedrijf; maar sedert de gewoonte om in alle weder blootshoofd te lopen en om regenmantels in loden- of andere ondoordringbare stoffen te dragen, worden de regenschermen genegeerd. Evenals de gewoonte voor de dames zich in de zon te laten bruinen de parasols uit de mode brengt.

8. — Af en toe ziet men ook nu nog een wagentje verschijnen volgeladen met gevlochten stoeltjes, zeteltjes, manden, groot en klein, al huisbenodigdheden die ook wel kopers kunnen lokken; evenals de kar geladen met sletsen en pantoffels. Vroeger passeerden die vrij regelmatig in de buurt.

9. — Postuurkens-verkopers of -verstellers zijn niet meer te zien; ze kondigden zich aan met het geroep van « **Kopstuur!** » (Lod. Lievevrouw) en de tellorenbinder, Mik-Mak-Mee, de brave man met zijn mand gebroken porselein heeft ons reeds lang verlaten⁽⁴⁾.

De « bricoleurs » of knutselaars, lange tijd vertegenwoordigd door de Gentse familiën Bytebier en Vergaert en die alles konden repareren, schijnen uitgestorven tot spijt van velen, die met een of ander gebroken voorwerp blijven zitten.

10. — Eveneens hadden, veel vroeger, de schouw- of schoorsteenvegers, wanneer ze in de buurt kwamen, een eigen roep : « A-oep! » Thans laten ze zich telefonisch opbellen en hun kenteken is dan eenvoudig een zwart gezicht of dito-kostuum, terwijl ze in Zwitserland veel aristokratischer zijn aangelegd en met een hoge hoed op het hoofd, de zogenaamde « buize », op hun fiets aanrennen.

Maar voor de schouwwagers «Klept 'n berechting», als men geloof mag hechten aan de affiche met de zwarte man met hoge hoed en waar 't woord « Ramonik » als een doodvonnis op geschreven staat.

11. — De kleine bevaarbare waterlopen in onze stad — of ze talrijk waren, dat hoeft niet gezegd! — maakten vele houten draai-
bruggen noodzakelijk. Als er door de schipper « draaiiii! » geroepen werd, kwam de brugdraaier uit zijn brughuizeken te voorschijn en

(4) — Zie over « Mik-mak-mee » en zijn geroep : EM. ANDELHOF, Galerij van Gentse Typen, 1942, blz. 159-161, en LIEVEVROUW-COOPMAN, Folkloristische Sprokkelingen I.

de keten werd over de straat gespannen of de boom toegeschoven. Dan werd achterwaarts-voorwaarts de brug opengedraaid. De kleine waterlopen zijn meestal verdwenen, wat niet spijtig is, en voor 't aanvragen van openen van de nog bestaande draaibruggen, heeft de schipper thans zijn hoorn of toeter ter beschikking.

12. — Natuurlijke bloemen en planten, alsmede kunstbloemen, kan men ook thans nog dikwerf aan de deur kopen.

13. — « **Hedde geen stoelen te vlechten?** » klonk — altijd vroeger — als geroep door de straat. Nu schelt men aan en 't is veelal om stoelen te verrieten; biezen worden niet veel meer gebruikt, sedert de stoelen, de keukenstoelen vooral, een houten zitting hebben.

15. — Het geroep van krantenverkopers of uitzonderlijker nog 't blazen op een hoorn hoort men nog maar zelden in onze straten; enkel aan 't station wordt nog de naam van 't dag- of weekblad wat luid vermeld, vooral voor het sportblad. We horen nog allemaal in ons oor naklinken het destijds typische : « *Le Soir pour demain!* » In 't centrum van de stad en in de volkswijken hoort men de dagbladventer slechts bij uitzonderlijke gebeurtenissen, maar zeker steeds in de periode van de : « **Uitslagen van de Ronde van Frankrijk!** »

16. — Er zijn nu ook mensen, die met het bestellen aan huis van kranten en tijdschriften of afleveringen van seriedrukwerken een stuiver verdienen; de meeste doen het per fiets en hebben hun vrachtje, geplaatst in een mand, vooraan op hun bagagedrager; terwijl in kleine gazethuisjes, hier en daar in de stad verspreid, alwaar bij de hoger vermelde persproducten zich nog allerhande publicaties komen voegen, heel wat gazerij aan de man wordt gebracht.

17. — In mijn buurt, en bijna elke dag, komt een oud ventje aangestrompeld, die buitengewoon last heeft om zijn grote kar voort te duwen. Hij roept nog met een kloeke stem; ja, wat is 't eigenlijk? Men verstaat iets als « zand! » en men weet dan dat hij wit zand verkoopt. Degenen, die meer stem hadden — maar de jongeren doen zulks niet meer — deden zich vroeger luidkeels horen : « **Zand! Schuun wit zand!** ». Daar was toen geen twijfel aan.

Och ja, schoon wit zand, in de tijd van de tegelvloeren, die met bezinksel van de alsdan gebrouwde uitzet, het « schuursel », helrood geschrobd werden. En na de schrobbing, was 't hier te Gent — zoals nu nog op 't platteland — de fierheid van onze Vlaamse

huismoeders om de vloer, vóór het keukenvuur en aan de deuringang, met glinsterend wit zand te bestrooien, waarin dan, om haar kunst te laten gelden, met de vaagborstel fraaie arabesken werden gekronkeld. Cementvloeren kunnen 't «schuun wit zand» gerust ontberen, er is al stof genoeg. In plaats van zand om ermede te vagen, gebruikt men thans rood zagemeel, scheikundig bereid en ontsmettend.

Toch, aangezien dat zandmannetje nog elke dag komt, moet er nog afzet zijn voor zijn waar.

18. — 't Is wel zonderling : de straatgeroepen schijnen fel af te nemen. Dragen de mensen nu meer zorg voor hun stem of is 't gemakzucht? «**Hedde geen vodden of biënen liggó!**», zo klonk vroeger de welbekende roep van de voddenrappers.

De ouden van dagen moeten voorzeker nog wel die voddenraper gekend hebben, iedereen kende hem, wiens ontbrekende hand door een haakje vervangen was en die zijn schone tenorstem luid, boven alles uit, deed klinken. Als men ze hoorde, zei men : «De Voddeligo is daar!»

Nu laat de voddenraper zijn aanwezigheid kennen, door een klok, onder aan zijn stootwagen gehangen en waarvan hij gedurig, tijdens het voortrijden, de klepel met een touwtje in beweging brengt. Wat moet de trekhond, die, met de kop naast die bestdinge, helle en schrille geluiden, voortlopen moet, toch in zijn arme hersens gemarteld worden!

19. — Vóór jaren, — ja, 't gaat altijd over vroeger — in 't zomerseizoen, hadden we 's Zondags de **duivenlopers**; dit waren jonge kerels, die met een mandje, aan de boord waarvan een stuk stof was gehecht en dat met een touwtje dichtgesnoerd kon worden om er de aangekomen duif in te stoppen, de toegesnoerde knoop in de mond gehouden, in allerijl naar 't duivenlokaal toestormden, nadat ze onderweg enkele malen door andere lopers waren afgelost. Het kwam er op aan zo vlug mogelijk aan te komen : de eerste duiven wonnen de prijzen.

Maar de constateur, helemaal wat doelmatiger en sekuurder, heeft de duivenlopers overbodig gemaakt. De duiven zelf moeten niet meer op 't appèl verschijnen, hun ring is voldoende.

20. — Er kan ook nog gewezen worden op 't werk door de mannen geleverd, die, bij wintertijd, en bij vriesweder, ijs uit de grachten en sloten haalden en het op stootwagens naar de ijskelders vervoerden. (Er was zo een ijskelder aan de Vleeshuisbrug en een tweede bijna aan 't einde van de St.-Pietersnieuwstraat.)

Door het vervaardigen van kunstmatig ijs kon men de ijskelders missen; vooral de hygiëne had er baat bij.

21. — Ik weet ook nog van de tijd, dat er aan het (thans verdwenen) Zuidstation, maar minder aan het huidige St.-Pietersstation, (dat is trouwens ook van veel lateren datum) twee soorten boodschappers, laat mij zeggen «verbonden» waren. De commissionairs of pakskensdragers met blauwen kiel waren binnen de omheining van het stationsgebouw aan de treinen werkzaam; de dienstmannen buiten droegen daartegenover een witte kiel; maar beide soorten hadden een koperen plaat om de arm met een riempje vastgehecht en met 't woord «commissionnaire» er op.

Sommigen trokken dan van 't station weg, de stad in, met een steekwagentje, waarop de grote koffers van de «commis-voyageurs», de handelsreizigers, geladen werden.

Voor degenen, die de «Aangebrande Hutsepot» van toneelschrijver Aug. Hendricx konden zien, herinner ik aan de onvergetelijke creatie, welke Ernest Van Havermaete van de commissionaris uit 't stuk heeft gemaakt.

De commissionairs zijn door het opkomen der taxirituigen overbodig geworden.

22. — Gewis onze straten liggen meestal proper, tenzij in uitzonderlijke gevallen. Is 't daaraan toe te schrijven dat schoenpoetsers, moesten ze hun stieltje willen blijven uitoefenen, gerust de buikriem tot 't laatste gaatje mochten toesnoeren. Aan 't station Gent-Zuid waren ze 't langst te zien.

Als men bedenkt hoe het daarentegen in Spanje is gesteld. Ge zijt nauwelijks neergezeten aan een terras, of, zonder ge 't merkt, is er al een jonge gast bezig te wrijven en te poetsen, dat het een aard heeft. In dit land is de schoenpoetsersrij tot een kunst verheven. Er zijn zelfs kleine salonnetjes in de straat, waar ge, gezeten op ene verhevenheid, op uw duizend gemakken, uw schoenen door die jochies kunt laten blinken!

Wellicht hebt ge ook gelezen wat Belga's oorlogscorrespondent in Korea meldde, dat iedere ochtend 't kamp bestormd wordt door sjofele knapen, die zich aanbieden om schoenen te poetsen tegen de indrukwekkende som van 300 wona (d. i. 2½ fr.). Maar daar is er ook modder en zelfs zeer veel!

23. — Nu zou ik in één adem nog willen vermelden de mensen, die, hier en daar en zo nu en dan, 'n kleine hulp bieden: in de openbare verkoopzalen een handje toesteken; een vaandel of een spandoek in een stoet of optocht dragen; of onder de reuzen lopen;

of voor sandwich-man spelen; of aan 't kerkhof, op Allerheiligen en Allerzielen bloemen naar de graven brengen; of, als 't wil winteren, sneeuw wegvagen; of biljetten van de Koloniale Loterij verkopen; of gewijde palmstruik aan de deur van de kerk aan de man brengen; of auto's of fietsen bewaken; of in de buurt kleine boodschappen doen; of een koer witten als kladpotter; of, zoals voorheen, leuren met de « Almanak van Snoeck, vier cens voor ééne boek ». Ge kent ze allen....

24. — Eindelijk zijn er nog de straatfotografen en de film-draaiers. Bij buurtfeesten, als de mensen aan hun deur zitten of ten minste buiten te zien zijn, kent men sinds enkele tijd ook de wandelende fotograaf, die familietoneeltjes maakt. En daarnaast komen de filmdraaiers, van voorbijgangers langs het trottoir. Die straatfilmers, die op een vaste standplaats staan en momentopnamen van de wandelaars en voorbijgangers maken, kunnen anders wel gevaarlijk worden, als ze soms bij toeval personen « knippen », die in een « verboden » gezelschap aan het wandelen zijn. Te Parijs moeten dergelijke fotografen aan hun eventuele klanten verlof vragen om ze te mogen vereeuwigen. Want wat de gevoelige plaat opneemt, kan men niet loochenen; tijdens de oorlog heeft men daarvan de ondervinding opgedaan.

25. — Terloops moet ik ook nog de krijtmarchand en de man met « hoâzegeskes »⁽⁵⁾, dienstig om de pijpen te ontstoppen, vermelden. Elders noemt men die pijpekeuters : « kwajongens ». Tegenwoordig wordt dat ook al vervangen door industriële produkten, staafjes met katoenen gepluis aan een getwiste ijzerdraad verwerkt.

26. — 'k Wil hier ook nog melding maken als verdwenen straat-bezigheid in onze stad, van de beerruimers, die laat op den avond de gemakputten kwamen ledigen en die, meestal, zich bij die bezigheid niet al te zeer om onze gezondheid bekommerden.

Vóór 't bestaan van de stedelijke ruimdienst werd de aal of beer, heel laat op de avond, bij 't licht van een dikke kaars, een beerruimerskaars, weggehaald. De vloeistof in de put werd duchtig omgeroerd, in kuipen of bakken geschept om ze buiten het huis in grotere vaten over te gieten. De beer werd betaald « per bak », maar de hoedanigheid werd nagegaan door er een heel kleine hoeveelheid van aan de tong te brengen. « Hij moest goed pikken ». Dat bij die gelegenheid de buurt vervuld werd met balsemgeuren spreekt van zelf en dat de koperen voorwerpen, tot groot misbaar der huisvrouwen, waren « uitgeslagen ». Gelukkig kwam het

(5) — Men denke in dit verband aan het bekende toponiem « Het Hazegras », te Knokke. (Nota Redactie).

« schuursel » (bierdroesem uit de ton) en wit zand de glans weer te voorschijn roepen.

27. — Hier en daar zien we ook soms een « tsoek-tsoek » verschijnen, in zijn lange, grijze kiel, overladen met een stapel weefsels en tapijten. Dat heeft zo wat een uitheems tintje. Maar die mannen, er zijn er echte bij, zijn niet altijd vreemdelingen. Ze huizen in het schilderachtig Patershol en hun Oosterse vloerkleden worden vaak te St.-Niklaas of te Zele vervaardigd.

28. — Wie heeft nog madame Enault op de Vrijdagmarkt weten komen met heur gouden karos? Ze trok tanden... zonder pijn, zonder dat een kreet van de patiënt te horen was, want tromgeroffel begeleidde voorzichtigheidshalve de operatie.

En Sequah dan, met zijn prairie-flowerolie de redder van de reumatieklijders?

29. — Op de Vrijdagmarkt bestaan ook de **kramenzetters**, die op Donderdag en Vrijdag hun werk verrichten, gelijk er op de Vismarkt de **slepers** van de manden met vis zijn aan te stippen.

30. — Laat mij, om dit deel te sluiten, u wijzen op de « camelots » of « **demonstreerders** », die men op de Vrijdagmarkt aantreft, waar ze, onder een onstuitbare woordenvloed, scheermesjes, bretellen, dasstrikkers, pennemessen, portemonnees, vulpennen, ontvlekkende vloeistoffen, soldeersel voor potten en pannen, poetspoeder, enz., en niet te vergeten, het beste en onfeilbare produkt om lekke dakgoten en waterafvoerbuizen te stoppen, uitstallen, aanbevelen en aan den man weten te brengen. Ik laat niet na, als ik bij toeval op de Vrijdagmarkt ben, die babbelaars te gaan beluisteren. Ze kennen het werkelijk goed om door hun vinnig en snedig gepraat de omstanders zand in de ogen te strooien. 't Is húnne kunst van rethorika.

IV. — ZIJ DIE MET VOEDINGSWAREN VENTEN.

Van niet minder belang is alles wat venters of leurders ons brengen om **honger of dorst te stillen**.

1. — Als doodgewoon zijn aan te stippen de verkoop van vis en van groenten en fruit, alhoewel de mededinging van het overgroot aantal winkels en magazijnen ook hier zich sterk laat gevoelen.

In de tijd van de appelen b.v. zijn er wel boeren, die met paard en kar naar de stad komen, en van huis tot huis aanbellen om hun fruit aan de man te brengen.

Wat ontegenzegglijk in 't folkloristisch straatkader van Gent zijn plaats had of heeft, waren of zijn de eigenaardige roepen van deze

vele verkopers. Zo kennen we, onder die van de leunders met voedingswaren, o.m. « Schelvis! Schelvis! », « Levende platen! », « Paling! Paling! », « Blomkuulen! », « Gerinaar! » of « Gerinno! », « Kerrekolle al hiet, kuuft al warme krabbekens! », « Sprot, al sprot! Sprot gelijk zalm! » of « Haring gelijk zalm! » of « Mosse-lievo! ». Ook nog : « Al warm en nieuwbak! ».

Er is ook een tijd geweest dat oesters in de koffiehuzen werden aangeboden, als « fraicheur de la mer » geprezen, waarbij de klankrijke stem van de verkoper als aanbeveling gold.

2. — De eigenlijke melkboer of melkboerin met een ezelken in de kar of veel vroeger met de hondenkar en de vele blinkende koperen melkkruiken, heeft het moeten afleggen voor de stadsmelkverkopers, die over vlugger vervoermateriaal beschikken.

3. — De boter- en eiermarkt is van veel minder belang geworden, sedert de Botermarkt vóór het Stadhuis verlaten werd. Het was anders wel typisch om de boeren en boerinnen met hun handkorven die ze, aan het hengsel om den arm, vlak voor hun buik droegen, door de straten te zien opmarcheren. En dan het bedrijf, kleurig en bont, als de huismoeders en boterhandelaars de geëtaleerde boterstullen aan 't keuren gingen en er profijtelijk van de aangeboden koopwaar werd geproefd. Voorbij gelijk de rest!

4. — Er blijven vele, minder regelmatige kleine broodwoningen. Bvb. de mosselboer met zijn eigenaardige kar met half cilindervormige bodem! Zijn ratel kondigde zijn komst aan en hij bestelt of bestelde per schep in plaats van per gewicht. 'k Voeg erbij : hij bestelde, want de mosselventer wordt meer en meer schaars. Zijn straatroep, een zeer bekende, was : « Mosselen, mosselie-ves! » of « Mosselievo! ».

5. — De foren hebben weer de oliekoeken of « smoutebollen » doen waarderen. Sander, de oliekoekmarchand mag hier ook wel een bescheiden plaatsken vinden⁽⁶⁾, alsook de verkopers van appeltaarten. Het rondgaan met die koeken raakt uit de mode, er zijn toch zovele bakkers, waar « Boules de Gand » zijn te verkrijgen, in de buurt!

6. — Zulks is eveneens het geval met de macaronmarchand, die nog weinig gelegenheid heeft om op zijn kasse te laten draaien voor de grote of de kleine, of de blauwe, de rode, de gele⁽⁷⁾.

---

(6) — Zie over Sander, de Oliekoekmarchand : Emiel ANDELHOF. Galerij van Gentsche Typen, 1942. Blz. 169-173.

(7) — Zie Em. ANDELHOF. Het Geheim van de « macaronkasse », in Oostvl. Zanten, VIII jg., 1933, blz. 126-127.

Een typische verschijning was die « macaronmarchand » met zijn vierkante kas. Het cirkelvormig deksel in verschillende kleurensectoren ingedeeld, gescheiden door rechtopstaande nagels, droeg een wijzer van een balein voorzien en die draaide in 't midden van 't bord. We zwierden rond en kozen, zoals gezegd, voor een sektor of een kleur.

Niet enkel macarons kon men winnen, (een gans vel was een « gilet »), maar ook hazelnootjes of in sommige gevallen een stukje van een dunne, kleine « paardebloende », zo hard en droog als hout.

Vele macaronkassen zijn wellicht tot brandhout gebruikt; gelukkig als er nog hier en daar ene in een museum van folklore bewaard blijft, zoals bij ons⁽⁸⁾.

7. — 's Zomers werd (of wordt nog bij uitzondering) gevent met garnaal, met alikruikken of « kerrekollen », en krabben en 's winters was 't de beurt aan de sprot, of de droge haring, waarbij thans sinds een paar jaren komen de grote « escargots » of wulloxsen, en de warme bepofte kastanjes. Typische roepen werden zoëven vermeld.

8. — En daar waren ook de afgezanten van de schuitjes pekelharing aan de Dampoortbrug of aan de Academiebrug op de Lievekaai; gezochte eetwaar, waarmede rondgekuierd werd in een paar emmers aan een juk over de schouders gehangen. De roep was op zijn Hollands : « Pekelharing! Pekelharing! »

9. — Vroeger hadt ge ook nog de man met zijn witte voorschoot en zijn blikken ketel, in het onderdeel waarvan houtskool gloeide en in wiens ingewanden « petoaters mee pellen », elders genoemd « kazakskes », lagen te dampen. Hij trok van herberg tot herberg.

10. — Dikwijls was hij dan gevolgd door een vrouw, ook al met witte voorschoot; die droeg in een brede mand, hard-gekookte-eieren, en lever, koeken of kraakamandels; deze laatste zeer fel gezouten om de dorst te prikkelen, waarschijnlijk op afspraak met de herbergier. Die kraakamandels zijn zo wat als de voorlopers te beschouwen van de gezouten schilletjes gefruite aardappelen of ook der zoutkoekjes.

En, zie, daar stel ik U nu « **het Koekewijf** » voor!

Het woord « wijf » is geen term van vernedering of verachting; zo zegt men ook « viswijf », « groenselwijf », « platenwijf »; 't is maar als men spreekt van « kafféewijf », dat er een reukje bij komt!

11. — 's Avonds, op bepaalde dagen, verspreiden de frites-wagentjes een olie- of vetgeur en, sinds enkele tijd, wordt hier en daar

(8) — Het Museum voor Folklore te Gent bezit drie macaronkassen.

in een geopend straatvenster dezelfde waar aan de voorbijgangers verkocht, waarbij soms wat mayonnaise of wat pickles worden toegevoegd; nu zelfs, sinds de allerlaatste tijd, met bijvoeging van wat stoverij, die Gentse stoverij van aloude reputatie!

12. — In sommige werkersbuurten wordt de witte servet nog steeds aan een stok aan deur of venster uitgestoken om te wijzen op de lekkere wafelbak, die men in dat huis plegende is en waarvan de produkten te verkrijgen zijn tegen een fatsoenlijk prijsken. « De witten veurschuut uitsteken » betekent trouwens: wafels bakken.

13. — Lang reeds is verdwenen de ietwat geheimzinnige man, die nooit opdringerig was, voorbij de mensen schoof een uurwerk of een verrekijker in de handen, en al voortgaande prevelde: « Belle montre, belles jumelles ». Maar die had, zo het scheen, met de « belles montres » als dekmantel, een klandestiene marchandise te verpassen.

14. — Wat velen wellicht niet meer hebben gekend en wat heel waarschijnlijk niet meer terugkeert, dat is de **koko-marchand** met zijn platte ketel op de rug, de ketel blonk als een spiegel en onderaan was een kraantje alsook een glas met een oorken. 's Zomers als bij feestelijkheden veel volk samen was, had deze drankgelegenheid de cliënteel van degenen, die met weinige centen hun grote dorst moesten lessen. Zo was het, b.v., op 't koersplein van St.-Denijs, bij de Gentse Feesten. Maar die paardenkoersen zijn ook van 't programma van de Gentse kermis verdwenen!

Die marchand is, hier en ook elders, voordelig vervangen door de verkopers van ijsroom. Tussen haakjes gezegd: die gasten, met de verkoop ervan gelast, verdienen soms, bij heet weder een aardig stuivertje; ze hebben een vast loon, 'n fixe, en daarbij nog, boven een zeker bedrag, een klein procent. Nu, 't is hun gegund!

15. — Het staat ons soms tegen en het maakt ons wrevelig, als de bel ons voor een nietigheid aan de huisdeur roept. En toch komt het wel voor dat als een ongelukkige, een blinde bvb., ons zijn mars toont, waarin garen, lint, rijgkoorden, spelden, toiletzeep, knoopjes, muskaatnoten, potloden en wat dies meer uitgestald liggen, dat moeder de vrouw tevreden is een keus te kunnen doen en iemand de penning te jonnen.

16. — Mostaard kon men ook al aan de deur kopen. De **mostaardman** liep met zijn keurig geboend houten mostaardtonnetje, waar-

van de koperen banden in de zon blonken en dat hij aan een hengsel droeg, de straten rond. En als de huisvrouw mostaard nodig had, werd het dekseltje half opgeslagen en profijtig het gevraagde kwantum der specerij in glas of potje geschept.

17. — Met petrool en bleekwater in kannen of flessen, op een kar geplaatst, wordt niet meer gevent; voor de petrool, de bronolie, geldt thans een grote tankwagen als geschikt vervoermiddel, ook voor het bestellen in kleine hoeveelheden aan huis.

18. — 'k Was heel klein, als ik langs de straat « **Snijlingen voor in de beddingen** », d.i. gesneden stro, hoorde roepen. Het gezonde bedstro, dat zo goedkoop kon ververst worden, is thans vervangen door zee gras en kapok.

Bij de aanvang van de spreekbeurt wees ik er op, dat die kleine broodwoningen langs de straat tot in 't oneindige gaan, en daarvan is nu, meen ik, zeker wel 't bewijs geleverd!

V. — ZIJ DIE ZORGEN VOOR DE BRANDING.

Aan dat kapittel van de Gentse straatstielen wil ik, volledigheidshalve, nochtans nog een en ander toevoegen en wel speciaal voor wat de **branding** betreft.

1. — Zo wordt met stoofhout gevent De roep waarmee de Gentse leurder zich aanmeldt is : « **Stoofhijt! Schuun druug stoofhijt!** ». Het gekapt stoofhout wordt per emmer besteld. En ge kent allemaal 't liedje : « Stoofhijt, nen iêmer veur ne kluit! Baas, uwen iêmer, die luupt uit... ».

2. — Ook met steenkolen werd gevent langs de straat : « **Bergsche kolen!** ». Zo luidde de karakteristieke straatroep van deze mannen.

3. — Ten ware ge zo oud zoudt zijn als ik⁽⁹⁾, hebt ge « **'t sulferprietwif** » niet meer gekend, die met een ganse lading, eigenlijk was het geen zware, op de rug liep. Sulfer- of solferpriet vindt ge nog in ons Museum voor Folklore; 't zijn holle, droge stengels van een paar decimeter lang, waarvan de beide uiteinden in solfer of zwavel zijn gedoopt.

Ze dienden om vuur aan te maken, of dienen nu nog hier en daar op 't platteland om de pijp aan te steken, als de priem aan een houtskoolvuurtje vlam krijgt.

Vuur aansteken! Maar de solferpriet kan niet van zich zelf uit vlam geven; daarvoor behoefde vroeger heel wat gedaan! Dat zal

(9) — Wijlen de voordrachtgever was toen ruim 83 jaar oud. (Red.)

ik u voor 't einde eens uitleggen en ook proefondervindelijk laten zien⁽¹⁰⁾. Hoe ging men vroeger te werk om vuur te « slaan »? 't Is het eigenlijke woord: vuur slaan. Er is vooreerst de baanst- of banstla (lade) of de tondeldoos, een metalen doos met deksel en steel. Baanst of tondel, dat is eigenlijk zwam (amadou), een uitgroeisels op sommige boomstammen. Maar ook baanst bereidden de mensen vroeger zelf; er werd in de doos een stuk lijnwaad of katoen gelegd, er vuur aangestoken en, als de stof volledig goed brandde, dan werd, door 't sluiten met het deksel, 't vuur plots gedoofd. Katoen of lijnwaad waren gans verschroeid, maar niet tot as verbrand. Aldus handelde ook de bakker, die zijn oven met houtsvuur warmde en het brandend hout in de doofpot of de bluspot bracht, waar hij het als houtskool terugvond.

Eens de baanst of zwam in de doos, wordt nu vuur geslagen door middel van een stuk staal, op een kei of vuursteen geketst; sprankels springen op de baanst, die begint te smeulen (veinzen, zeggen de Gentenaars), dan aangeblazen wordt, zo dat de solferpriem vuur kan vatten. Eindelijk!

Dat vuurslaan was dus een sport van lange duur en van veel geduld! En men kan gemakkelijk begrijpen welke geweldige omwenteling in ons bestaan het nietig fosfoorstekje heeft teweeggebracht.

Het aantal synoniemen van dit onmisbaar voorwerp, waaraan we toch zo weinig aandacht schenken, bewijst zijn veelvuldig gebruik. Het « Gents Woordenboek » van Lod. Lievevrouw somt deze in een lange reeks op, 't zijn, typisch genoeg, allemaal diminutieven. Luistert : fosfoorstekje, fosfoorke, priemke, solferke, luciferke, pieferke, aanstekerke, aanstrijkerke, sulferstekske, stekske, krick-krekkerke, zwavelstokske.... In Zuid-Afrika noemen ze dat een « vuurhoutje ». En ten slotte in Holland zegt men in begoede kringen als men om een vuurtje verzoekt om sigaar, pijp of wat dan ook aan te steken : « Krijg ik een vlammetje van U? », maar dat is dan al een « stekske, dat brandt ».

† Fr. DE COSTER.

---

(10) — Met een tondeldoos uit het Museum voor Folklore te Gent gewapend, toonde toen de spreker aan de toehoorders hoe men hierbij te werk ging.

Boekbespreking.

SIMOENS (Leo). — *Onze Heiligen in Kerk en Kapel. 2. Bisdom Gent, 96 bl. In Eigen Beheer uitgegeven. Prijs 80 fr. (Te bekomen bij de schrijver, Edm. Ros-tandstraat, 29, Anderlecht-Brussel. Postrekening : 42.99.08).*

Hier verschijnt dus het langverwachte tweede deeltje in de aangekondigde reeks over de heiligen in onze Vlaamse bisdommen vereerd. Een compendium kan men het noemen der volksdevotie in het bisdom Gent. De indeling is dezelfde als in de eerste serie, Bisdom Brugge, gebleven. Als aanhangsel verscheen in dit deel een reeks « aanvullingen en verbeteringen » op dat van 't Bisdom Brugge. Het strekt S. tot eer dat hij zo grif rekening heeft gehouden met, wat hij zelf noemt, de « stapel » opmerkingen, die hem werden toegestuurd. Wij weten trouwens zelf bij ondervinding, hoe moeilijk het is op dit slechts sporadisch ontgonnen terrein zowel volledigheid, als acuraatheid, te bereiken.

Alhoewel ik, zoals schrijver het in zijn « woord vooraf » vermeldt, het manuscript — om juist te zijn de klapper der gemeenten, die der heiligen zag ik niet — heb ingekeken, en menige suggestie mocht doen, waarmede rekening werd gehouden, zijn er toch nog enkele zaken, die bij de doorlezing van het gedrukte werkje dienen recht gezet.

Ten eerste. Het stelsel van de schrijver, om de Latijnsche schrijfwijze van de heiligen-namen te gebruiken, en evenzeer de bepaling van hoedanigheid, Sint of Heilige, achterwege te laten heeft hem op blz. 29 en 48 een jammerlijke poets gespeeld, in het geval van het patroonschap van de parochiekerk van de St.-Pieterswijk te Gent, gezegd de kerk van O. L. Vrouw St.-Pieters, en waarvan hij gemaakt heeft « O. L. Vrouw van Petrus »! We hadden al vroeger te Gent een Sint-Pietersvrouwenstraat, in 't Frans: Rue des Femmes St. Pierre, waar bedoeld was rue Notre Dame (du village) St. Pierre. En nu krijgen we dat zelfde onding op een andere wijze weer voorgeschoteld! De beste manier van opgeven ware geweest: St.-Pieters Binnen, 1. O. L. Vrouw Hemelvaart.

En in dezelfde parochie, onder 3, dient men te lezen Gerardus van Brogne en niet Crevastus; wat een drukfout is, want op blz. 16 is het correct gedrukt.

Nog onder Gent, op blz. 48, onder de parochie St.-Stephanus, dient men te lezen O. L. Vr. van Goede Raad van *Genazzano* en niet Goede Dood van *Crezzano* en op blz. 27 idem. Dit jaar 1953 wordt het tweede eeuwfeest der gebedsactie herdacht.

Altijd onder Gent, de Parochie van St.-Niklaas. Er had dienen bijgevoegd « van Myra »; wat zou belet hebben in de klapper der heiligen, op blz. 22, een vergissing te begaan en deze kerk onder die toegewijd aan Nikolaas van Tolentijn te rangschikken. Niettegenstaande de juiste vermelding op blz. 73 van de patroonheilige van St.-Niklaas-Waas, nl. Nikolaas van Myra, werd ook deze kerk verkeerdelijk op blz. 22 onder de rubriek van die van Nikolaas van Tolentijn gebracht. Ook voor Lochristi (blz. 56) dient « van Myra » bijgevoegd. Men kan in zulke zaken niet expliciet genoeg zijn.

Nog voor Gent: blz. 47, parochie St.-Michiel, O. L. Vrouw ter Duiven, van Fatima dient voorafgegaan door een cijfer 3, het is maar een aparte kapel.

Blz. 48, letter K., Begijnhof, dient te zijn Klein Begijnhof.

Blz. 49, letter X, parochie Afrikalaan en dan 1. O. L. Vrouw en 2. Gerardus expliciet als Majella; op blz. 16 kreeg hij nochtans zijn juiste rangschikking in de klapper der Heiligen.

Wat Eine betreft, blz. 43, H. Kruis met vermelding uitgang van de fiertel. Hier heeft de auteur zich laten misleiden door wat hij weet over de fiertel van Ronse. De fiertel tot Eine heeft niets met Heiligenverering te maken, het is een « koddige fiertel », een soort mascarade.

Ruiterskerk (blz. 68) zou dienen te staan onder Waasmunster (gemeente), evenzo als Overslag (blz. 66) onder de gemeente Wachtebeke ressorteert. Wat nog eens pleit voor de in mijn vorige bijdrage geuite opinie, dat beter een klapper der parochies dan der gemeenten zou zijn aangelegd. Er zijn immers ook parochies, die onder verscheidene gemeenten ressorteeren, zo b.v. Langerbrugge is grotendeels Evergem, maar ook voor een gedeelte grondgebied Gent.

Anderzijds dan weer zou bij de gemeente Adegem, bij de tweede parochie, die van St.-Antonius van Padua, stellig de naam Balgerhoeke, waaronder ze wijd en zijd is bekend, dienen vermeld te zijn geworden. Dat is nog een voorbeeld van een parochie over twee gemeenten Adegem en Eeklo, verspreid.

Bij Bottelare: 1. St.-Anna, zou dienen bijgevoegd bij de zaken waarvoor men komt bewegen: huiselijke vrede.

Herdersem (blz. 52) Eligius, aangeroepen voor het vee.

Wat Lochristi betreft, zou men de opsomming van de hele serie Dienaars Gods, die daar worden aangeroepen, dienen te laten voorafgaan, door de verzamelnaam, waaronder ze bekend zijn, namelijk die van de « Gezamenlijke Heiligen » en ze ook onder die rubriek een vermelding geven in de klapper der Heiligen. Zoals dat voor de Pestheiligen van Godveerdegem is geschied. Maar, om logisch en volledig te zijn, zouden dan ook weer deze 5 Pestheiligen, zoals dat nu voor de Gezamenlijke Heiligen is geschied, elk onder hun eigen naam een individuele vermelding moeten krijgen. Wat niet is gebeurd. Zoniet zal, naderhand, de vergelijkende tabel van de meest vereerde heiligen niet kloppen. Deze vijf pestheiligen zijn : Adrianus, Antonius Abt, Kristoffel, Rochus en Sebastianus.

Naar de « Gezamenlijke Heiligen » te Lochristi anderzijds wordt ook gebeewegd tegen het zilt. Dit dient bijgevoegd. (Uit Wieze b.v. doet men de beeweg daarvoor naar Lochristi met drie personen en nuchter.)

Naar Meerbeke (blz. 58) wordt naar 2. Berlindis in de kerk ook gebeewegd tegen « de Kwade hand ».

Te Meldert (blz. 54) in de Sint-Rochuskapel, op Nievel gelegen, wordt de Sint ook aangeroepen tegen het zwart en de plagen der hop.

Te Moorsel (blz. 61), 3. Gudula ook aangeroepen in geval van krankzinnigheid.

Voor St.-Aldegondis te Mespelaar (blz. 60) bijvoegen : en allerlei besmettelijke ziekten.

O. L. Vrouw van Buggenhoutbos (blz. 40) wordt aangeroepen in allerlei noden, ook in geval van onbevredigde trouwlust.

Wat Dendermonde betreft (blz. 42), ten eerste dient onder letter a bijgevoegd, nr. 4, Klooster der Zusters Arme Claren Colettien, waar St.-Coleta druk aangeroepen wordt door de zwangere vrouwen (oplegging van de mantel).

Ten tweede, in a. 2. worden de Onbekende Sante, aangeroepen tegen de zweren.

En ten derde is het bijna niet te begrijpen hoe de schrijver de Paters Benedictijnen is vergeten, de paters die zo druk in de streek in alle noden worden aangesproken, waar men om krachtige tussenkomst « tegen de Kwade Hand » gaat aankloppen.

Te Lebbeke (blz. 55) wordt O. L. Vrouw speciaal aangeroepen tegen de brand in 't vlas (Vlasmis).

Wat Geraardsbergen betreft, (blz. 60), het is niet O. L. Vrouw van den Oudenburg, maar van den Oudenberg, aangeroepen zowel in geval van onvruchtbaarheid als door de zwangere vrouwen. Ook tegen den oudeman wordt er gebeewegd.

En in de kerk van 't College te Geraardsbergen (niet vermeld) wordt de H. Catharina tegen de katrienewielen gediend. Te Bellem wordt ook in de kerk speciaal O. L. Vrouw van Gratie aangeroepen.

Te Bachte-Maria-Leerne is de Grot van O. L. Vr. van Lourdes, gezeid Bachte-Rotse, vermeld onder parochie b., daar waar ze onder parochie a, die van Bachte, moet worden vermeld.

Te Mariakerke (Gent), b. hulpkerk Kolegem, bij te voegen een nr 2. H. Joannes Vianney, Pastoor van Ars. R.

Te Borsbeke, (blz. 40), onder nr 3, nog bij te vermelden : de kapel van O. L. Vrouw op de wijk Krampen.

Te Knesselaere, (blz. 54), onder nr 3, nog bij te voegen : kapel van het H. Hart aan de Tramstatie en de Lindenkapel in de Veldstraat, waar O. L. Vrouw van Vrede wordt aangeroepen.

In Maldegem, parochie Kleit, werd in 1952 een nieuwe Mariagrot opgericht.

Voor Lebbeke, op blz. 55, onder cijfer 3 bijvoegen : kapel der Kerkstrateinde, Anna.

Te Orroir wordt St.-Laurentius ook aangeroepen tegen alle ontstekingen, brandwonden en koorts.

De H. Machutus te Zwijndrecht (blz. 82) wordt ook aangeroepen tegen « de knoop » (rachitisme).

En Sint Coleta wordt te Aalst bij de Arme Claren, evenzeer als in de andere kloosters van die Zusters, door de zwangere vrouwen aangeroepen.

Te Zaffelare naar de kapel van O. L. Vrouw op de Ratte, heeft op 15 Augustus een plaatselijke bedevaart plaats.

Te Gent op de parochie St.-Coleta, bij te voegen : 2. H. Hart, een jaarlijkse processie op laatste Vrijdag van Juni.

Te Neigem wordt O. L. Vrouw, Kapel van Bevingen, speciaal ook aangeroepen tegen de rode koorts.

In verband met het stelselmatig gebruik der Latijnse benamingen nog deze opmerking : in de klapper der heiligen moet dan Godelieve, Godeliva luiden, Jozef wordt Joseph, en Nicolaas wordt Nicolaus, zowel voor die van Myra als die van Tolentijn. En op Sleidinge wordt de kerkpatroon Georgius en niet Joris.

In de kerk van het Groot Begijnhof St.-Amandsberg wordt een Sprekende Lieven Heer vereerd, die van Zuster Matteke.

Don Bosco op blz. 14 en Joannes Bosco op blz. 18 is één en dezelfde heilige, de vermeldingen dienen dus bijeengebracht onder Joannes Bosco.

Als in de lijst worden opgenomen Pater Paul (Appels) blz. 22 en Pater Petit (Drongen) id. blz. 22, zou ook de dienaar Gods Edward Poppe (Moerzeke) dienen vermeld, en in al die gevallen er moeten worden bijgevoegd dat het in dit geval geen gecanoniseerd betreft.

Te Wieze (blz. 72), bijvoegen onder 2. Rita. R. 3 daagse begankenis 's zondags na Pinksteren. Bedevaartvaantje. (Ingevoerd door E. H. Pastoor J. Loof. De Wiezenaars laten bloemen wijden voor hun zieken).

In dit verband ware het interessant, overal waar het pas geeft, bij de gebruiken het nog bestaan van een bedevaartvaantje te vermelden.

En dan eindelijk is in de Klapper der Heiligen, (zie in verbis Bavo, Apollonia, Eligius, Margaretha) steeds verkeerdelijk Amongies gespeld, het moet zijn Amougies of nog beter Amengijs, de Vlaamse naam van deze gemeente. Een andere drukfout is Bertrix voor Beatrix op blz. 84.

Nog voor Gent. Onder letter j zou men dienen eerst de benaming der parochie te vermelden: Oud-Begijnhof, dan de kerkpatroon, St.-Elisabeth; onder zelfde rubriek nr 3. kapel Ecce Homo bijvoegen, en onder nr 4 de in de kapel der Arme Claren Colettiënen voorhanden zijnde devoties in twee afzonderlijke vermeldingen splitsen α) Coleta; enz. β) O. L. Vrouw ter Engelen, en γ) St.-Clara bijvoegen (offeren van eieren voor mooi veer); en bij de P.P. Dominikanen: O. L. Vrouw van Fatima bijvoegen.

In de Klapper der Heiligen ontbreken O. L. Vrouw van Schreiboorn en O. L. Vrouw ter Rieve, allebei Gent (f), alhoewel vermeld op blz. 48 (Klapper Gemeenten).

Wat Sint-Amandsberg (blz 70) betreft, is de parochie vergeten van het Groot Begijnhof, patroonheilige St.-Elisabeth. Het Groot Begijnhof staat nu slechts als een kapel onder nr 4 vermeld. Het is een aparte parochie. En wat de in de parochie Oude Barreel bestaande Sterrekrans van Grignon de Montfort betreft, dat is een devotie ter ere van O. L. Vrouw. En niet ter ere van de H. Grignon de Montfort, zoals de vermelding op blz. 17 in de Klapper der Heiligen zou doen vermoeden.

De ondernomen arbeid van de Heer Simoens is voor velen die zich om welke reden dan ook, met Heiligenverering en volksdevotie bezig houden, van het hoogste nut. We wensen hem het nodige doorzettingsvermogen en het Benedictijner zantersgeduld om het verder tot een goed einde te brengen.

Jos. VERMEULEN.

W. E. PEUCKERT en O. LAUFFER: «VOLKSKUNDE – Quellen und Forschungen seit 1930», nr 14 in de reeks «Wissenschaftliche Forschungsberichte», A. Francke Alg. Verlag, Bern, 1951, 344 blz. — Prijs: Zw. Fr. 23,50.

Ofschoon dit werk van Will-Erich Peuckert, professor aan de Universiteit te Göttingen, en wijlen Otto Lauffer, in leven hoogleraar te Hamburg, geen melding maakt van de in het Nederlandse taalgebied sinds 1930 verschenen werken en zich naast enige der bijzonderste Franse, Engelse en Amerikaanse volkskundige schriften bepaalt tot de Duitssprekende gebieden en de Skandinavische landen aarzelen wij niet het te roemen als een mijlpaal langsheen de folkloristische evolutielijn.

Wat ons vooral aangenaam verraste was niet zoozeer de zorg, waarmee de bibliografie is samengesteld en gerangschikt, dan wel de wijze, waarop ze wordt aangeboden. Het is namelijk geen droge opsomming van gegevens, maar een degelijke en diepgaande bespreking. Van elk werk krijgen we de synthese, in het kader van de algemeene ontwikkelingsmethode welke de samenstellers hebben gevolgd. Zodoende is dit boek gegroeid tot een betrouwbare weergave van de huidige stand inzake volkskundig onderzoek in voornoemde landen, en dit voor alle aspecten van het volksleven. Wanneer we b.v. het kapittel «Volksgeloof» onder handen nemen, vinden we niet alleen de werken vermeld, over die onderwerpen verschenen, maar ook de huidige opvattingen, die over het volks-geloof in de bevoegde kringen heersen.

Van het grootste belang, ook voor onze folkloristen, mogen de hoofdstukken genoemd worden, waarin de begrippen «Volk» en «Volkskunde» worden toegelicht, evenals

dat over de « Geschiedenis van de Volkskunde », waarin talrijke gezichtspunten belicht worden, die in ons land voorzeker slechts door enige zeldzame specialisten zijn gekend. Voegen wij er aan toe, dat het boek afsluit met een uitgebreid « zaakregister ».

A. M. LAMEND.

**Koninklijk Verbond van de Gebuurtedekenijen der stad Gent. Ghent bovenal heb-
bic u lief. Gulden Jubelviering 1903-1953. Gent. Drukkerij-Uitgeverij Lippens,
1953, 84 blz. Geïllustreerd. 15 fr. (Te verkrijgen mits storting op postcheckreke-
ning 4583.50 Kon. Verbond Gebuurtedekenijen, Gent).**

Op Zaterdag 14, Zondag 15 en Zondag 22 Februari 1953 vierde het Kon. Verbond van de Gebuurtedekenijen der Stad Gent zijn vijftigjarig bestaan (Gesticht, 18 Januari 1903), met een retrospectieve tentoonstelling, een academische zitting in de Aula der Rijksuniversiteit, een dankmis en wijding van het nieuwe vaardel in de St.-Baafskerk en een ontvangst op het Stadhuis door de stedelijke overheid.

Bij deze gelegenheid werd dit programmaboekje uitgegeven. Het bevat in hoofdzaak, benevens de samenstelling der verschillende comité's en een inleidend woord bij de opening der tentoonstelling « Een greep in het Archief der oude Gebuurten », door Dr. H. Nowé, archivaris der stad Gent, de tekst der vier spreekbeurten op de academische zitting onderscheidenlijk gehouden door Prof. Dr. H. van Werveke over « De Gebuurtedekenijen te Gent onder het Oud Regime »; door Prof. Dr. P. De Keyser over « Het Heemkundig Aspect van de Gentse Gebuurtedekenijen »; door advocaat J. Vermeulen over « Gebuurtedekenijen en Folklore » en door Opperbaljuw A. Cornelis over « Een Blik in de Geschiedenis der Gentse Gebuurtedekenijen sedert 1903 ». Vermelden wij nog de zeer interessante lijst der huidige gebuurtedekenijen (62 in getal) met hun respectieve sprekende blazoenen, ontworpen en uitgevoerd door de leerlingen van de Kon. Academie voor Schone Kunsten te Gent.

Deze brochure geeft ons een klaar overzicht van de historische en sociale betekenis van de gebuurtedekenijen, van de grote rol, die ze vroeger gespeeld hebben op bestuurlijk, gerechtelijk, godsdienstig en economisch gebied. Nu bepaalt zich hun activiteit meer tot het inrichten van gebuurtefeesten en tot het plegen der liefdadigheid. Ze zijn en blijven waarlijk vergroeid met het Gentse volksleven en houden een zeseeuwige — de eerste gebuurten ontstonden immers in de XIVe eeuw — traditie van sociale samenhang in ere, die de ganse gemeenschap ten goede komt.

F. V. ES.

**HAGELAND (A. van). — Hendrik Conscience en het Volksleven. Leuven, Keur-
reeks van het Davidsfonds, n° 50, 1953, 355 blz. Handelsprijs : ingenaaid : 60 fr.,
gebonden : 88 fr. Te bestellen op het Hoofdsecretariaat van het Davidsfonds,
Blijde-Inkomststraat, 75, Leuven.**

Dit mooi uitgegeven boek, dat bekroond werd met de Prof. A Boonprijs 1952, vult waarlijk een leemte aan. Inderdaad, de beknopte studie : « Hendrik Conscience in verband met de Folklore », van de grootmeester der Vlaamse Folklore Alf. De Cock en verschenen in de feestbundel : « Hendrik Conscience, Studiën en Kritieken », 1913, blz. 164-177, was maar een schets en belichtte slechts zeer eenzijdig de grote betekenis van Hendrik Conscience's werk voor de Vlaamse Volkskunde. Ter verontschuldiging van A. D. C. moet gezegd worden, dat hem te weinig tijd gegund werd om het hele werk van Conscience te herlezen en dat hij maar van één persoon nuttige aanwijzingen kreeg, alsook dat de hem toegemeten ruimte zeer beperkt was. Zo verklaart hij trouwens zelf op blz. 177 en wijst er tevens op de onvolledigheid van zijn « kleine studie ».

Het boek van A Van Hageland is een grondige en systematische studie, opgesteld naar een degelijk plan. De kleinste folkloristische details uit het werk van Conscience worden aangehaald. Waar het past ter verduidelijking en illustratie van zijn betoog, deelt S. zelfs ganse uittreksels uit dat werk mede, wat aan deze studie leven en kleur geeft. De lezer heeft de indruk een roman te lezen en verkeert in diezelfde atmosfeer van bekoorlijkheid en romantisme, die de verhalen van Conscience omzweeft. Dit werk zal dan ook niet enkel de belangstelling van de folklorist, voor wie het onmisbaar is, maar ook die van de gewone lezer, voor wie het eigenlijk bestemd is, in hoge mate opwekken. Een opgemerkt feitje om te eindigen : Blz. 203 : In « Geraard Duivelsteen », te Gent, is geen museum ondergebracht, maar wel het Rijksarchief.

Aan onze leden en abonneuten warm aanbevolen.

F. V. ES.